

VRTNAR.

List s podobami za šolsko vrtnarstvo, vrtnarstvo sploh
in za sadjarstvo.

Št. 23.

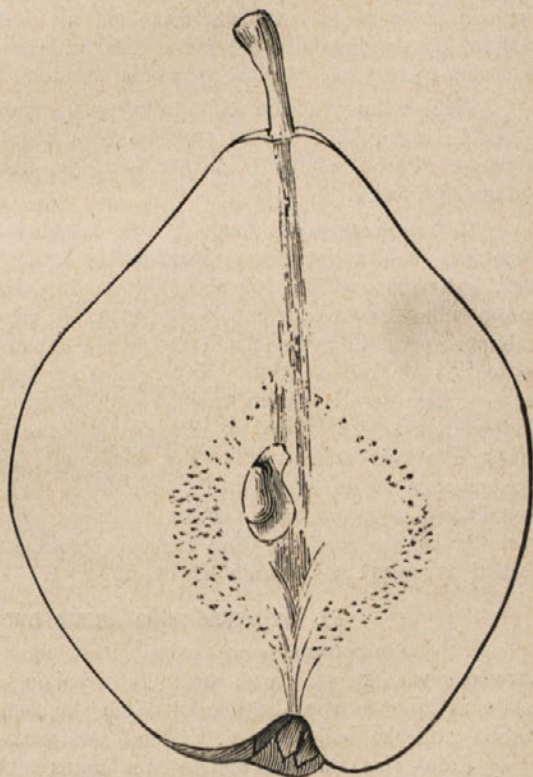
V Ljubljani, 15. decembra 1891.

Letnik IV.

Izembartovka.

Umni sadjar sadi drevje, da bi kedaj od njega užival dohodke. Ta svoj namen bode pa le tedaj dosegel, če bode umno sadjaril ter vsa dela s premislekom zvrševal. Sadjarjevo delo se prične s saditvijo drevja, in ravno tu se naredo mnoge in velike napake. Kaj ti pomaga, če sadiš polno lepega drevja, sadu njegovega pa ob svojem času ne moreš spraviti v denar? Sadi zatoorej tiste vrste, o katerih uže veš, da so dobre in se lahko prodajo. Pa tudi mnogo vrst ni prav saditi, ampak raje malo, ker se sadje veliko laže proda, ako ga imamo od ene vrste veliko, nego od mnogih vrst le po malo. Tisti sadjar, ki se pobaha, da ima toliko in toliko dreves, a vsako je od druge vrste, tisti ni umen. To seveda velja le za one, ki goje sadno drevje zaradi dobička, tisti, ki pa drevje sade le za svoje veselje in zabavo, pa lahko delajo, kar se jim zljubi.

Od bruševih vrst, ki so splošno priznane za dobre in jih lahko z mirno vestjo priporočamo, je „izembartovka“ ali „rjava jesenska maslenka“. Ta vrsta, katero kaže podoba 47. v prerezu, je posebno dobra za kupčijo. Izembartovka rodeva le v zavetni legi, a tam obilo. Plod je različne oblike, in sicer precej trebušnat in podolgast. Pecelj je močan in poševno postavljen. Koža je fino grampasta, rjavo-zelena ter po večini rdečkasta. Meso je

Podoba 47.

sočno, nekoliko zrnasto ter finega vinsko-kislega okusa. Izembartovka zori konci oktobra ter se drži do novega leta. Drevo je srednje velikosti, ljubi rodovitna in vlažna tla ter dobro uspeva na divjaku in na kutini, zato mu je primerna tudi špalirjeva oblika. Prav zelo priporočamo to vrsto za splošno nasajanje na prikladnih tleh.

Pridevki pri imenih vrtnih cvetlic.

Vsakdo, ki goji cvetlice, bode gledal, da si polagoma pribavi novih rastlin, oziroma semena, ter z njih vzgojevanjem bolje spozna njih kulturo in sploh nje same. Semena si pribavi tist, ki se zaradi ljubavi do cvetlic ne plaši nekaj malega žrtvovati, kaj lahko. Saj poznamo veliko vrtnarskih tvrdk, domačih in tujih, kjer si lahko semena naročimo. Veče tvrdke imajo i kataloge, katere na zahtevanje določijo. A dandanašnji so katalogi večih vrtnarskih tvrdk tako obširni ter imajo zaznamovanih toliko cvetlic, oziroma njih semenja, da je vrtnarski nomenklaturi nevesčemu človeku kaj težko poiskati in izbrati si tisto, česar želi in kar more s pridom ob svojih razmerah gojiti. Posebne težkoče pa so pri izbiranju novih vrst kake uže poznane cvetlice, kajti ista se nahaja premnogokrat v tolikih variacijah, da se je i veščaku težko odločiti, ko bi naročil. Spoznavanje raznih variant pa posebno težkoči vrsta raznih pridevkov, ki so cveticam pridejani in ki določujejo posamezne cvetlice v raznih vrstah in podvrstah.

Naslednjim vrsticam ni in nikakor ne more biti namen tolmačenje različnih cvetličnih imen, kajti ona se spoznaja le s trajnim učenjem in praktičnim razmotrivanjem. Podati mislim le nekako navodilo, kako poznovati bistvene ter tudi ne-bistvene pridevke.

Z malimi izjemami imajo v obči botaniki navadno rastline le po dve imeni. Prvo ime (nomen genericum) zaznamenuje vrsto, a drugo (nomen triviale) eksemplar, kateremu rastlina pripada. Ker so umetelni vrtnarji v teku časa vzgojili iz posameznih eksemplarov množico družih, da celo nove vrste, pokazala se je potreba pri prvotnih dveh imenih drugo ime spremeniti, ali pa tema dvema še tretje, četrto i. t. d. ime pridejati. Kakor hitro je kak vrtnar vzgojil kako cvetlico, ki se je v kaki stvari, včasih malenkostni od uže poznanih razlikovala, brž jej je pridejal nov pridevek ter jo razglasil kot „novost“. Zaradi tega ima kaka taka novost celo reč različnih pridevkov, ki jo od njenih sovrstnic razlikujejo. Te razlike nahajajo se na cvetji, listih, steblih in tudi koreninah. Ponajveč se cvetlice (sovrstnice) ločijo po barvi cvetja in listov. Poznati torej treba izraze različnih barv, ki krasijo cvetje in liste različnih cvetlic, ako hočemo v vrstah in podvrstah poznati zunanost posameznih eksemplarov.

I. Najnavadnejše barve cvetja in listov.

Predno pričnemo barve razmotrivati, moram opomniti, da tu nikakor niso navedene vse, ki se v obči botaniki nahajajo, nego le tiste, koje v vrtnarstvu rabijo in koje sem zasledil v katalogih, ki sem jih v to svrho prebral. Da se poraba pridevka bolje razvidi, pridejal sem vsakemu bolj znano cvetlico v primer.

Albus (bel), na pr. *antirrhinum maius album*,
argenteus (srebrno-bel), na pr. *celosia nana argentea*,
aureus (zlato-rumen), „ „ „ „ aurea,
coccineus (cinobrovo-rdeč), na pr. *celosia nana coccinea*,
roseus (rožnato-rdeč), na pr. *celosia nana rosea*,
violaceus (vijoličast), „ „ „ „ violacea,
luteus (rumen), na pr. *antirrhinum maius luteum*,

carmineus (karminovo-rdeč), na pr. antirrhinum maius carmineum,
 kermesinus (kermesinovo-rdeč), " " " kermesinum,
 sulphureus (žvepleno-žolt), na pr. antirrhinum maius sulphureum,
 cupreus (bakreno-rdeč), na pr. dianthus chinensis cupreus,
 caesius (bledo-zelen), " " " " caesius,
 carneus (mesnato-rdeč), na pr. phlox Drumondi carnea,
 puniceus (temno-rdeč), " " " " punicea,
 lilacinus (lilast), na pr. portulaca plenissima lilacina,
 citrinus (limoničast), na pr. portulaca plenissima citrina,
 miniatus (cinobrovo-rdeč), na pr. portulaca plenissima miniata,
 purpureus (purpurno-rdeč), na pr. petunia hybrida purpurea,
 glaucus (sivo-zelen), na pr. ricinus glaucus,
 sanguineus (krvavo-rdeč), na pr. ricinus sanguineus,
 viridis (zelen), na pr. ricinus viridis,
 bruneus (temno-rjav), na pr. salpiglossis variabilis brunea,
 fuscus (sivo-rjav), " " " " fusca,
 niger (črn), " " " " nigra,
 azureus (ultramarinasto-višnjev), na pr. salpiglossis variabilis azurea,
 ruber (rdeč), na pr. senecio elegans ruber,
 caeruleus (višnjev), na pr. senecio elegans caeruleus,
 croceus (oranžen), na pr. escholtzia crocea,
 cyaneus (temno-višnjev), na pr. teucrium cyaneum,
 ferrugineus (rjasto-rjav), na pr. solanum ferrugineum,
 caelestis (= caeruleus), na pr. centaurea cyanus caelestina,
 metallicus (kovinske barve), na pr. echeveria metallica,
 candidus (mlečno-bel), na pr. cineraria candidissima,
 niveus (snežno-bel), na pr. aquilegia nivea.

To bi bile barve, ki v vrtnarstvu največ rabijo.

Ater (popolnoma črn) rabi samo v zvezah s prejšnjimi, na pr.:

atro-coccineus (črno- ali temno-cinobrovo-rdeč), na pr. salpiglossis variabilis atro-coccinea,

atro-caeruleus (temno-višnjev), na pr. salpiglossis variabilis atrocaerulea,

atro-sanguineus (temno-krjav), " " " " atrosanguinea,

atro-purpureus (temno-purpuren), na pr. senecio elegans atropurpureus,

atro-roseus (temno-rožnat), na pr. senecio elegans atroroseus,

atro-bruneus (temno-rjav), " " " " atrobruneus,

atro-cinereus (temno-pepelčast), " " " " atrocinereus,

atro-violaceus (temno-vijoličast), na pr. phlox Drumondi atrovioacea,

atro-virens (temno-zelen), aloe atrovirens.

Na isti način zvezane so i druge barve mej seboj:

Phlox Drumondi grandiflora purpureo-violacea albo-oculata,

slov. floks Drumondov velikocvetni, purpurno-vijoličasti z belimi očesi;

ali: antirrhinum maius nanum luteum rubro-striatum,

slov. veliki odolin (nizki) žolti, rdeče črtani;

ali: salpiglossis variabilis nana albo-lutea,

slov. salpiglossis spreminjasti, nizki, belo-rumeni, i. t. d.

Ako barva ni po vsem cvetu ali listu razdeljena, imamo:

striatus (črtan), na pr. salpiglossis variabilis striata,

zebrina (črtan kot zebra), na pr. tradescantia zebrina,

pictus (slikan), na pr. dianthus chinensis pictus,

marginatus (obrobjen), na pr. dianthus chinensis marginatus,

oculatus (očesčast), na pr. *heliantus oculatus viridis*,
variegatus (pisan), na pr. *aloe variegata*,
maculatus (lisast), na pr. *arum maculatum*,
marmoratus (marmornast), na pr. *passiflora marmorata*,
punctatus (pikičast), na pr. *tagetes patula punctata*.

Ako barva ni čista (pura, purissima), rabi:

Albidus (belkast), na pr. *antirrhinum maius albidum*,
nigrescens (črnkast), na pr. *antirrhinum maius nigrescens*,
lutescens (rumenkast), na pr. *areca lutescens*;
caerulescens (višnjevkast), na pr. *ricinus caerulescens*,
purpurascens (purpurno-rdečkast), na pr. *anthenus purpurascens*,
glaucescens (sivo-zelenkast), *acacia glaucescens*, i. dr.

Cvet ali list je tudi:

pallidus (bled), na pr. *tagetes erecta pallida*,
lucidus (svetel), „ „ „ „ lucida.

Ako ima cvet ali list več barv, ne naštevajo se včasih, nego samo številoma naznačijo, na pr. *bi-tri-quadri-multi* pa tudi *unicolor*.

Unicolor (enobarven), na pr. *aquilegia glandulosa unicolor caerulea*,
bicolor (dvobarven), na pr. *amaranthus bicolor*,
tricolor (trobarven), na pr. *viola tricolor*,
quadricolor (čveterobarven), na pr. *viola quadricolor*,
multicolor (mnogobarven), na pr. *amaranthus olbiensis multicolor*,
versicolor (pisan), na pr. *galeopsis versicolor*.

(Dalje prihodnjič.)

Rajko Justin.

Vrtnarske raznoterosti.

Da zajci ne glodajo sadnega drevja, je neki prav priprosto in popolnoma zanesljivo sredstvo pasje blato. To blato se z gorko vodo toliko razredči, da nastane gosta maža, ki naj nekaj časa stoji, potem se pa namažejo drevesa ž njo toliko visoko, kolikor visoko zajec lahko seže.

Kakteje se razmnožujejo s potaknenci. Potaknence odreži in jih položi na kak solnčen kraj; polivati pa jih ni treba ali z zemljo zagrinjati. Solnce izvabi na zarezi korenike, in kadar so dovolj razvite, pa posadi potaknence v male lonce, kateri naj bodo vedno le nekoliko vlažni.

Da rastline v loncih dobro uspevajo, potrebno jim je prst na vrhu včasih zrahljati, in sicer s kakim lesom ali pa s starimi vilicami. Prst se namreč vsled prilivanja sprime v kepo, skozi katero ne moreta prodrati ne zrak ne voda, in slednja ob zalivanji poprej izhlapi, predno premoči kepo. Pa ne samo voda, tudi zrak mora prešiniti prst v lonci, ker je on koreninam enako potreben kakor voda.

Proti pozebi rastlin v loncih. Ako se v mrzlih nočeh bojiš, da ti pozebejo rastline na oknih ali blizu njih, preprečiš to prav gotovo, ako vsako posamezno pokriješ s polo papirja.

Prav droben šotni drobir, ki se dobo, ako se zdrobljena šota skozi kako ne prerediti rešeto preseje, je neki boljše sredstvo za razmnoževanje rastlin s potaknenci, nego dosedaj obče v ta namen rabljeni pesek. Ta drobir ostane dolgo in enakomerno vlažen ter se v njem ne zaplodi plesen.